

‘Het is maar hoe je het interpreteert ...’

De Kerngroep Bezinning GKv gaf een boek uit met als titel *Het Woord in geding*. In het *Nederlands Dagblad* schreef iemand een veelzeggende reactie: niet het Woord is in geding, maar een bepaalde visie op dat Woord. De titel van het boek zou dan ook moeten worden veranderd in: *Onze visie op het Woord is in geding*. In deze reactie komt een hele wereld mee, die ik in dit artikel wil bespreken.¹

Ze is namelijk gestoeld op de opvatting dat alles een kwestie is van iemands (persoonlijke) interpretatie. En vanuit die opvatting, die in onze tijd gemeengoed is en ook in de kerk meer en meer om zich heen grijpt, is het onjuist om een bepaalde interpretatie te claimen als de waarheid. Bij een verschil van mening over de Bijbel kun je nooit zeggen dat het Woord in geding is. Hoogstens kun je zeggen dat jouw interpretatie van wat er in de Bijbel staat in geding is. We kunnen niet anders dan vanuit onze visie het Woord lezen.

Logisch toch?

Dat klinkt logisch. Er lijkt geen speld tussen te krijgen. Bij alles heeft iedereen toch zo zijn eigen invalshoek? En is ons kennen

**Een brief van de
belastingdienst lees
je anders dan een
reclamefolder die in de
bus valt. Toch hoef je
niet alles te weten om
te begrijpen wat daarin
tegen je gezegd wordt**

¹ Voor verschillende elementen uit dit artikel heb ik gebruik gemaakt van: D.A. Carson, *But That's Just Your Interpretation!*, in: *Themelios*, 44,3, 2019, p. 425-432.

niet altijd beperkt? Hoe kun je dan zeggen dat jouw interpretatie de enige juiste is? En geldt dat niet in het bijzonder voor het lezen van de Bijbel? Als je gelovig vanuit de Bijbel argumenteert dan kan dat toch niet fout zijn? Hebben we niet vanuit het verleden geleerd dat we afscheid moeten nemen van een cultuur van het absolute? Is het niet nodig dat we enige bescheidenheid aan de dag leggen?

Deze overwegingen en opmerkingen klinken stuk voor stuk heel overtuigend. Juist daardoor vindt de opvatting dat alles een kwestie van interpretatie is zo'n ingang; niet alleen in de maatschappij, maar nu ook in de kerk. Het betekent dat we bij het lezen van de Bijbel altijd een slag om de arm moeten houden. Dat het altijd gaat om ónze interpretatie. En wie durft te beweren dat zijn interpretatie de enige juiste is?

Vier pijlers

In dit artikel wil ik de vier belangrijkste 'pijlers' blootleggen die deze opvatting moeten ondersteunen. Een voor een zal ik ze benoemen en bespreken. Op deze manier wordt duidelijk dat de opvatting dat 'alles een kwestie van interpretatie is' onhoudbaar is en voor ons als gelovigen zelfs gevaarlijk.

1. Beperkte kennis

De eerste pijler onder deze opvatting is het feit dat wij niet alles weten. Aan dat feit wordt de overtuiging gekoppeld dat we pas iets met zekerheid kunnen zeggen als we alle kennis hebben. Zolang we niet alles weten kan dat niet. En aangezien wij simpelweg niet alle kennis hebben over wat een bijbelschrijver precies bedoeld heeft, kunnen we, als we de Bijbel lezen, wel interpreteren maar nooit met stelligheid spreken.

Maar is dat zo? In onze 'gewone' onderlinge communicatie stellen we deze eis niet. Sterker nog, als we dat zouden doen zou er geen communicatie mogelijk zijn. Als iemand iets zegt of schrijft, kennen we zijn of haar achtergrond niet volledig, we weten niet exact in wat voor situatie die ander verkeert. Onze kennis is niet ten volle, maar dat maakt niet uit. Integendeel, als iemand iets zegt of iets appt of mailt, dan kunnen we zeker zijn van wat hij of zij zegt. Dat is de basis van onze communicatie. We zeggen dan niet: 'het is mijn interpretatie van wat de ander heeft gezegd'.

Wat geldt voor de gewone communicatie van gesproken en geschreven woord, geldt ook voor de Bijbel. Het feit dat

wij niet alle kennis hebben, betekent niet dat we niet met zekerheid kunnen zeggen wat geschreven staat. Natuurlijk vraagt een geschreven tekst dat je het genre, de aanleiding, de context, etc. in ogenschouw neemt. Net zoals je dat in het dagelijks leven doet. Een brief die je krijgt van de belastingdienst lees je anders dan een reclamefolder die in de bus valt.² Toch hoeft je niet alles te weten om te begrijpen wat daarin tegen je gezegd wordt. Precies dat geldt ook voor wat in de Bijbel staat. Het feit dat wij niet alles weten omtrent de auteur en zijn situatie wil niet zeggen dat het daarom allemaal een kwestie van persoonlijke interpretatie is.

2. De waarheid niet in pacht

De tweede pijler onder de opvatting dat alles een kwestie van interpretatie is, is de gedachte dat niemand de waarheid in pacht heeft. De redenering is dan: omdat dat zo is, is het altijd een kwestie van jÓuw kijk, jÓuw visie, jÓuw interpretatie. En als jij in een discussie over een hot item (of het nu de vrouw in het ambt is, homoseksualiteit of schepping en evolutie) kiest voor een bepaalde exegese en aan die exegese vasthoudt, zeg je daarmee dat je de waarheid in pacht hebt.

Petrus gaat ervan uit dat er een goede en een verkeerde exegese is en dat daartussen te onderscheiden is

Ook dit klinkt logisch en sluitend. Maar klopt het? Inderdaad, bijbellezen is niet zoiets als het gebruiken van Google of het raadplegen van een encyclopedie. De Bijbel vraagt uitleg. Maar dat betekent ook dat de Bijbel, net als elk boek, verkeerd uitgelegd kan worden. In de Bijbel zelf wordt daar al voor gewaarschuwd. Petrus zegt dat wat Paulus in zijn brieven schrijft soms door mensen wordt verdraaid (2 Petr. 3: 16). Hij gaat er dus van uit dat er een goede en een verkeerde exegese is en dat daartussen te onderscheiden is. Er zijn criteria op basis waarvan de ene exegese goed is en de andere niet, en op basis waarvan een exegese moet worden afgewezen. Ook als wij zelf spreken of schrijven is er een enige juiste

exegese die recht doet aan onze woorden. Wanneer iemand onze woorden verdraait, doen we daar een beroep op en dan zeggen we niet: 'Ach ja, het is een kwestie van interpretatie, ik heb de waarheid ook niet in pacht'. Want dan weten we heel goed wat waar is en wat niet.

Precies dat geldt ook voor het uitleggen van de Bijbel. Er zijn exegeses die moeten worden afgewezen omdat ze geen recht doen aan wat er geschreven staat.³

3. Gelovige intenties

Een derde pijler is dat gesteld wordt dat gelovig argumenteren vanuit de Bijbel onmogelijk verkeerd kan zijn. Wanneer de een vanuit de Bijbel argumenteert dat iets zús is en de ander vanuit dezelfde Bijbel argumenteert dat het zó is, dan moeten we dat zo laten staan. In ieder geval mag de een de ander om zijn visie niet veroordelen. Kortom: als iemand op een gelovige manier de Bijbel uitlegt en die Bijbel tot spreken brengt, dan kán de gegeven uitleg niet onjuist zijn. Als jij dat wel zegt, doe je tekort aan de gelovige intenties van de betreffende persoon. Criteria op basis waarvan een juiste exegese onderscheiden kan worden van een onjuiste doen er dan blijkbaar niet toe.

Maar klopt dit? Wie wel eens met een Jehova's getuige heeft gediscussieerd, verder dan de voordeur, zal gemerkt hebben dat zijn gesprekspartner een gelovige intentie heeft. Met behulp van zijn eigen vertaalde Bijbel probeert hij je ervan te overtuigen dat zijn gedachten over God en over Jezus vanuit de Bijbel beargumenteerd kunnen worden. Toch wijzen wij

**Wie wel eens met een
Jehova's getuige heeft
gediscussieerd, verder
dan de voordeur, zal
gemerkt hebben dat zijn
gesprekspartner een
gelovige intentie heeft**

deze gedachten af. Jezus is niet de eerste schepping van Jehova, maar de tweede persoon in de ene God, die mens geworden is. Het simpele feit dat iemand gelovig vanuit de Bijbel argumenteert kan dus niet doorslaggevend zijn voor de uitleg. Een uitleg die met de beste gelovige intenties tot stand is gekomen kan wel degelijk verkeerd zijn en onjuist. Dat betekent dat er op andere punten gekeken moet worden of de uitleg klopt of niet.

4. De cultuur van het absolute is passé

De vierde pijler wordt meestal zo verwoord: sinds het postmodernisme hebben we afscheid genomen van 'de cultuur van het absolute'. Dat wil zeggen, van het met stelligheid en zekerheid spreken vanuit de Bijbel, zoals vroeger gebeurde. Dat is passé, want het heeft veel schade berokkend en slachtoffers gemaakt. Dat willen we niet meer en daarom moeten we een pas op de plaats maken. Besef dat wat jij vanuit de Bijbel naar voren brengt niet absoluut is, maar slechts jouw interpretatie. Dit lijkt misschien wel de sterkste van alle vier pijlers.

Maar al is deze redenering aansprekend, toch gaat ze mank. Inderdaad zijn er in de loop van de tijd op basis van de Bijbel met grote stelligheid dingen beweerd waarvan later werd erkend dat ze niet terecht waren. Meestal wordt verwezen naar slavernij of apartheid. Wie zou vandaag nog op basis van de Bijbel deze zaken willen verdedigen? Toch is dat vroeger wel gebeurd. Datzelfde geldt voor de kruistochten. Grote woorden zijn door mensen in de mond genomen: Zo zegt de Here! Maar dat had alles te maken met een verkeerde uitleg van de Bijbel. Zoals ik al zei, dat is altijd mogelijk. Je kunt de Bijbel verdraaien en je eigen standpunten op basis van de Bijbel verdedigen. Dat is een gevaar van alle tijden. Maar daaruit kun je niet concluderen dat je nu helemaal niet meer op basis van de Bijbel kunt zeggen: zo zegt de Here. Om het ingewikkelder te zeggen: de stelling dat we afscheid moeten nemen van de cul-

2 Prof. G. Kwakkel gebruikt het voorbeeld van een belastingaanslag om erop te wijzen dat we niet de vrijheid hebben om deze tekst te interpreteren zoals wij willen. De interpretatie dat het bijvoorbeeld om een geintje gaat van de buurman zal uiteindelijk stuk lopen op een deurwaarder die op de stoep staat (Gert Kwakkel, *De lezer en de betekenis van de tekst*, in: Hans de Wolf en Pieter Niemeijer (red.), *Oog voor eigenheid. Genre als blikrichting voor bijbellezer*, Barneveld 2015, p. 63).

3 We moeten hierin navolgers van de Here Jezus zijn die de interpretatie van de duivel van Ps. 91:11-12 resoluut verwerpt (zie Mat. 4:6-7 en Luc. 4:11-12).

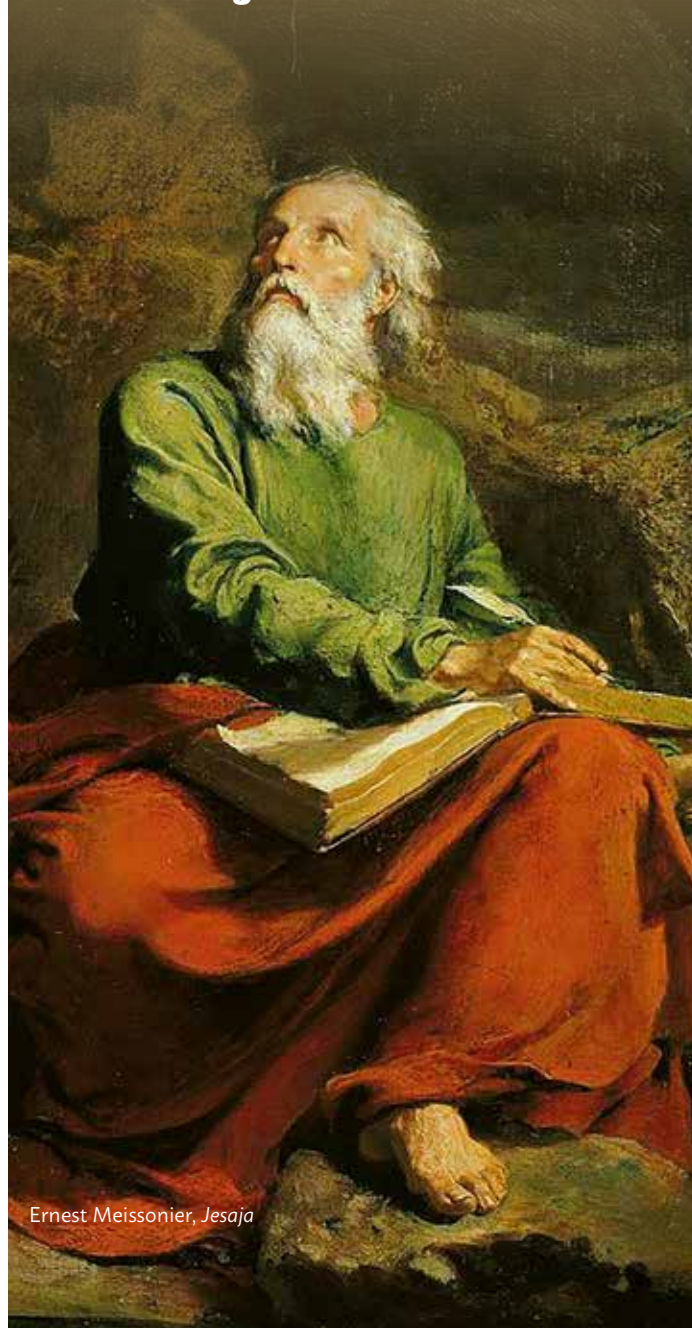
tuur van het absolute is zelf een absolute uitspraak. Het klinkt sympathiek als je zegt dat wij nu geen absolute uitspraken meer kunnen doen op basis van de Bijbel, maar daarmee sta je in feite zelf datgene voor wat je zegt te willen vermijden. Deze pijler is dus allerminst stevig. Ze kan zeker niet het bouwwerk dragen dat zegt dat alles een kwestie van interpretatie is. Want als deze uitspraak absoluut is, komt ze met zichzelf in tegenspraak. En als je deze uitspraak serieus neemt dan valt er niets meer met stelligheid en zekerheid te zeggen. Dus ook niet dat alles een kwestie van interpretatie is.

Huiver

De filosoof Simon Blackburn schreef een heel boek over deze materie. Hij klom in de pen vanwege een grote zorg. Want er is sprake van een heuse oorlog, met als inzet de waarheid. Kort gezegd: beweren dat er geen waarheid is (en dat alles een kwestie van interpretatie is), is op zichzelf een waarheidsuitspraak met als doel het relatieve te omarmen! Dat wil zeggen: op basis van deze uitspraak kan iedereen vinden wat hij vindt. Niemand hoeft meer kritisch te zijn op zichzelf. De uitspraak dat alles interpretatie is kan gezien worden als toestemming om alles te geloven wat men wil, met net zoveel overtuiging en kracht als men wil.⁴ Het gevolg daarvan is: het tijdperk van de ik-tiran, om met Eric Sadin te spreken.⁵ Verbinding tussen mensen raakt zoek. De polarisatie neemt toe. Dat is het gevaar van het relativisme waar filosofen ons tegenwoordig voor waarschuwen.

Als theoloog voeg ik daar vanuit de Bijbel iets aan toe. De opvatting dat 'alles een kwestie van interpretatie is' strijdt namelijk met datgene wat ons in Jesaja 66: 2 wordt voorgelaten. De profeet zegt daar namens de Here het volgende: 'Toch sla ik acht op wie verdrukt wordt, op mensen met een gebroken geest, op ieder die huivert voor mijn woorden'. Als alles een kwestie van interpretatie is, wat blijft er dan over van die huiver voor Gods woorden? ■

**'Toch sla ik acht op
wie verdrukt wordt,
op mensen met een
gebroken geest, op
ieder die huivert voor
mijn woorden'**

Ernest Meissonier, *Jesaja*

4 Simon Blackburn, *Filosofie van de waarheid*, Amsterdam 2006, p. 15.

5 Eric Sadin, *Het tijdperk van de ik-tiran. Het einde van een gemeenschappelijke wereld*, Amsterdam 2021.